

УДК 334.02

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД ЯК ЦІЛЬОВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Ірина Петрівна КІНАШ

д.е.н., доцент кафедри менеджменту і адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

E-mail: irinakinash@gmail.com

Анотація. Розглянуто програмно-цільовий метод як основний інструмент розвитку соціальної сфери на перспективу. Досліджено основні державні соціальні програми, визначено проблеми їх реалізації.

Аннотация. Рассмотрены программно-целевой метод как основной инструмент развития социальной сферы на перспективу. Исследованы основные государственные социальные программы, определены проблемы их реализации.

Ключові слова: програмно-цільовий метод, бюджет, програма, фінансування, соціальна сфера.

Ключевые слова: программно-целевой метод, бюджет, программа, финансирование, социальная сфера.

Постановка проблеми Соціально-економічне становище сучасної України вимагає від наукової спільноти удосконалення існуючих інструментів для забезпечення її сталого розвитку. Саме програмно-цільовий метод розглядаємо інструментом його досягнення. Даний метод нами розглядається як форма планування, орієнтована на вирішення актуальних проблем матеріально-технічного забезпечення сталого розвитку соціальної сфери держави. Проте при реалізації даного методу на практиці в Україні зіткнулися з певними проблемами, які доцільно дослідити та визначити можливості їх подолання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Значний внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів програмно-цільового методу внесли як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, зокрема: І. Балабанов, У. Балик, В. Беседін, І. Бланка, О. Голинська, Я. Дьяченко, В. Кінг, Г. Кирейцев, Є. Котов, Ц. Огонь, В. Самборський, Д. Стеченко та ін. Результати цих досліджень доводять, що програмно-цільовий метод має суттєві переваги порівняно з іншими і є найбільш ефективним методом державного регулювання. Для вдосконалення механізмів управління розвитком соціальної сфери потребує розгляд даного методу як інструмента досягнення сталого розвитку соціальної сфери.

Метою статті є дослідження основних діючих цільових державних соціальних програм,

з'ясування проблем у ході їх реалізації.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Цільові програми розвитку визначають хід подій у часі та порядок правил, які необхідно застосувати для проведення запланованого. У їх основі лежить орієнтація діяльності на досягнення поставлених цілей. Всі вони побудовані за логічною схемою: цілі – шляхи – способи – засоби – оцінка результатів. Запропонований інструмент, на нашу думку, дозволяє успішно вирішувати як поточні, так і перспективні завдання сталого розвитку соціальної сфери країни. Для цього слід забезпечити сполучення принципів саморегулювання й цілеспрямованості в розвитку соціальної сфери. Зазначені характеристики знаходять висвітлення в принципах програмно-цільового управління, серед яких слід виділити: принцип розвитку; безперервне удосконалення управління; узгодження цілей на основі загальних інтересів; просторової і часової інтеграції; наукової обґрунтованості та ефективності рішень [1, 2, 10]. В умовах дефіциту фінансових та матеріально-технічних ресурсів цільові програми дозволяють сконцентрувати їх на пріоритетних напрямках розвитку соціальної сфери. Розглянемо найважливіші загальнодержавні соціальні програми більш детальноше.

Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні [9]. Метою Програми є: створення належних умов на підприєм-

ницьку діяльність, залучення широких верств населення до такої діяльності. Програма передбачає щорічне розроблення Кабінетом Міністрів України відповідних заходів щодо її реалізації. Реалізація Програми має на меті перетворення розвитку малого підприємництва на дієвий механізм розв'язання економічних і соціальних проблем. Проте Програма є дуже умовною, оскільки її цілі сформульовано дуже розпливчасто, а строки її завершення у зв'язку з досягненням певних кількісних чи якісних показників не зазначено. Минуло вже 14 років від початку її реалізації, а про досягнуті результати важко констатувати. Заходи, які щороку розробляє Кабінет Міністрів України щодо реалізації Програми, теж сформульовані нечітко. Вони можуть слугувати стратегічним орієнтиром для розроблення регіональних та місцевих програм розвитку підприємництва. Крім того, існуюча на сьогодні практика затвердження заходів Національної програми не гарантує отримання реального фінансування їх виконання. Заходи затверджують без фінансових показників. При визначенні обсягів бюджетного фінансування розрахункова вартість заходів узагалі не враховується ні Кабінетом Міністрів, ні під час підготовки Державного бюджету, ні Верховною Радою під час розгляду і прийняття цього бюджету.

Державна цільова програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року [3]. Програма передбачає надання державної підтримки для зміцнення матеріально-технічної бази дошкільних навчальних закладів. Програмою передбачено побудову 182 навчальних закладів, 10 центрів розвитку дитини. Обсяг фінансування Програми становить 5026,44 млн гривень, у тому числі 2,53 млн – за кошти державного бюджету, 5023,1 млн – за кошти місцевих бюджетів, 0,81 млн гривень – за інші кошти. Дана Програма практично не реалізовується. Так, у 2011-2014 рр. державним бюджетом не передбачено коштів на реалізацію Програми. Всі спроби її виконати лежать в площині можливостей місцевих та обласних бюджетів.

Державна цільова соціальна програма «Реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [5]. Її основною метою є – створення у період до 2017 року умов для реалізації державних гарантій і конституційних прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальний обсяг фінансування Програми стано-

вить 621209,92 тис. грн., у тому числі з державного бюджету – 583 797,92 тис., які спрямовані на соціальний захист дітей. Можна константувати повільну її реалізацію.

Державна цільова соціальна програма «Хокей України» 2008-2017 років [4]. Основною метою є: забезпечення належного рівня охоплення хокеєм різних груп населення шляхом формування сучасної інфраструктури, необхідної для розвитку хокею. Так, програмою передбачено будівництво 60 нових та реконструйованих спортивних споруд із штучним льодом, відкриття 56 нових відкритих відділень та ДЮСШ з хокею, 4 відділень з хокею в училищах фізичної культури, 122 хокейних клуби. Загальний обсяг фінансування Програми становить 3593 млн грн, в тому числі з державного бюджету – 2348,9 млн, які насамперед передбачено спрямувати на будівництво та реконструкцію спортивних об'єктів із штучним льодом для потреб хокею. Зазначена вище Програма успішно реалізовується. Про це свідчить можливість використання у 2013 році незапланованих 5,88 млн грн бюджетних коштів на розвиток матеріально-технічної бази спорту [8].

Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року [7]. Основною метою є – впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій. Обсяг фінансування Програми становить 781,37 млн грн., у тому числі 549,37 млн – за кошти державного бюджету, 100 млн – за кошти місцевих бюджетів та 132 млн грн. за кошти інших джерел. Темпи виконання Програми є задовільними. За даними Міністерства освіти і науки в Україні майже у повному обсязі ліквідовано тотальну комп'ютерну безграмотність. Нині вміють користуватися комп'ютерною технікою близько 98 % освітян. За даними Міністерства освіти і науки станом на 31.12.2014 р. було передбачено на виконання державних цільових програм 14334,2 тис. грн. Усі кошти використані.

Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки [6]. Метою Програми є підвищення рівня забезпечення громадян житлом. Виконання Програми дасть змогу забезпечити житлом 265,8 тис. сімей шляхом будівництва 16,6 млн м² його загальної площі. Відповідно до Програми, за 2010-2013 рр. з державного бюджету виділено тільки 32,4 % необхідних коштів [8].

Висновки Програмно-цільовий метод як основний інструмент реалізації моделі матеріально-технічного забезпечення соціальної сфери України демонструє те, що успішна реалізація будь-якої цільової програми залежить, насамперед, від правильності її розроблення. Наслідком чіткості розроблення цільових програм є можливість дієвого контролю за ходом їх реалізації.

Проаналізувавши ступінь виконання програм слід зазначити, що більшість із них не виконуються. Для оптимізації програм слід підвищити ефективність їх фінансування. Для цього необхідно: удосконалити процес розробки (планування) програм, щоб забезпечити виділення запланованих коштів із усіх джерел у достатньому обсязі та у визначений час для виконання

плану фінансування передбачених заходів; активізувати роботу з імплементації європейського досвіду поступового відходу від фінансування програм за рахунок коштів бюджетів всіх рівнів і переходу до ефективної мобілізації небюджетних коштів, активного залучення додаткових джерел фінансових ресурсів. Важливим критерієм запропонованого інструмента є його результативність. Вважаємо за доречне, серед найважливіших результатів будь-якої програми розвитку соціальної сфери, враховувати забезпечення сталого розвитку. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі може стати визначення результативності показників досліджених соціальних програм.

Список використаних джерел

1. Беседін В. Ф. Прогнозування і розробка програм : метод. посіб. / В. Ф. Беседін [та ін.] ; за ред В. Ф. Беседіна. — К., 2000. — 468 с.
2. Воронков А. А. Методы анализа и оценки государственных программ в США / А. А. Воронков. — М. : Экономика, 1986. — 264 с.
3. Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/629-2>.
4. Державна цільова соціальна програма «Хоккей України» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1194-2007-%D0%BF>.
5. Державна цільова соціальна програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1242-2007-%D0%BF>.
6. Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1242-2007-%D0%BF>.
7. Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/494-2011-%D0%BF>.
8. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. — Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
9. Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2157-14>.
10. Стеченко Д. М. Програмно-цільова орієнтація в управлінні соціально-економічним розвитком регіону / Д. М. Стеченко // Університетські записки : часопис Хмельницьк. ун-ту управління та права. — 2007. — № 3. — С. 167–172.